

Ako je konec ključa e v dotiki s kolčkom pri f, tako je drat A z dratom B torej tudi negativni pol s pozitivnim polom baterije zvezan; v drotu in ključu je električni tok — ako je pa konec ključa e oddaljen od kolčka f je drot pretergan, baterijina pola uista zvezana in tok v drotu in ključu mine. Ako terpi dotika dalj časa, je tok dolg, terpi pa le malo časa, je tok tudi prav kratek.

Ako roko v zrak pomolimo in jo precej nazaj potegnemo, je to kratko znamenje, ako je dalj časa v zraku deržimo, je to dolgo znamenje in po kombinaciji teh dveh znamenj se da sestaviti celi alfabet.

To pa bi bila samo začasna vidljiva znamenja; hočem zdaj povedati, kakošna je mašina, katera nam znamenja kratkega in dolgega toka po ključu v našo voljo dana, tudi na papir natiskuje. (Konec prih.)

Spomini na Dunaj in okolico.

Pisani po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje. *)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalavrednega ališiš, koristnega skušaj, zapiski! — Po tej poti otmaj marnikaj pozabljenosti, in postavljaj hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinski: „*Litēra scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane!“

Iz med slovesnih božjih služeb, katere so se rojstni dan svetlega cesarja obhajale na Dunaji, naj poleg opisane vojaške omenim zlasti še onih dveh, ki ste se opravljali ob 10. uri v Karol Boromejevi, ob 11. uri pa v metropolitanski Št. Štefanski cerkvi. Pervo so bili osnovali slušatelji gospodarstvenega kurza, in so pri taisti tudi sami peli. Lepo in očitno so kazali s tem svoje verstvo, ter ob enem razodeli tudi spoštovanje in hvaležno serce do svetlega vladarja. Vsa slovesnejša še pa, se vé, je bila velika maša ob 11. uri v Št. Štefanski stolnici, ktero je opravljal gosp. kardinal-nadškof vitez Rauscher, in katere so se udeleževali poleg vseh ministrov tudi načelniki višjih državnih vradnij, oddelek sijajno opravljene dvorne straže, veliko vradnikov in mnogo najodličnejše gospode. Gnječa v cerkvi je bila zelo velika; vendar sem se bil vstopil

*) Ker se je v spis zadnjega lista (in tudi že v več poprejšnjih) vrinilo mnogo mi jako ne ljubih tiskarnih pomot, naj tu nekatere popravim! Na str. 202 v 9. verstici od spodaj gori beri namesti „od 18. stoletja“ pravo: od 13. stoletja; in ravno na tej strani v 6. verstici od spodaj namesti „Spodnje lice cesarskega dvora“ pravo: Sprednje lice cesarskega dvora. Na 204. strani v 22. verstici od zgoraj naj se prislovica cesarja Franca I. pravilno glasi: justitia (ne pa justicia) fundamentum regnorum, po našem: Pravica kraljestvom (in ne kraljestvu) podlaga; na 205. strani v predzadnji verstici naj se bere namesti: „mimo odličnega cesarjevega spremstva“ pravo: mimo visokoslavnega cesarjevega gospod soródnika in njihovega sijajnega spremstva.

na tako mesto, da sem zamogel v lice videti vsa znamenitejša osebstva. Nadjal sem se, da bom vsaj danes slišal doneti velike orglje na glavnem koru, toda zastonj. Res ne vem, čemu da jih imajo. Tudi z velikim zvonom se ni zvonilo. Ako bi ga imeli naši slovenski fantje v pestéh, ti bi mu pač ne dali take dneve pokoja, in gotovo bi ne smel molčati.

Popoldan gnalo me je siloma na višino Št. Štefanskega zvonika; vreme bilo je namreč posebno ugodno za v to potrebni daljnovid. V mali hišici ob cerkvi zglasilo se nas je več tovarišev iz enakega namena, in precej je bil pripravljen deček, ki nam je odperl vhod v zvonik in pospremil nas tudi na stermoglavo višino njegovo. Ako človek tega velikana gleda s terga pred cerkvijo, se mu zarad orjaških okrožnih poslopij ne vidi še ravno tako od sile visok; če pa se začne pospenjati po njegovih znotranjih kamnitih stopnjicah na višavo, pa res že nekako stegna bolijo, preden se dospè do orjaka zvóna, ki ga v Avstrii in tudi dalječ čez meje njene nima pára. Vlit po srečno premagani turški vojski leta 1711. iz 180 vpljenjenih turških topov, tehta ta velikán 354 centov, kembelj 14, jarm pa 52, vse skupaj tedaj 420 centov. Visok je 2 sežnja v krilu meri na širokost 11 čevljev, debel je pa 1 čevlj. Bron njegov je svitel, kakor bi bil še le včeraj vlit. Razun vsake kvaterne nedelje se zvoni s tem zvonom druge praznike le štirikrat, tedaj skupaj osemkrat na leto; 10 možakov ga góni. Zaradi silne teže se raztega zvonov oder celo od tal gor, t. j. od prvega oboka, ki se pospenja nad cerkvenim vhodom. En vhod pelje, namreč v cerkev ravno pod velikim zvonikom, ki stoji n. pr. ravno ob sredi južne cerkvene strani. Ko smo se orjaškega zvóna že dovolj nagledali, peljal nas je postrežljivi deček še naprej na višavo. Kmalí dospeli smo do ognjavarjevega bivališča, odkjer se odpira na vse štiri dele sveta velikanski, res redki razgled, ki se ne more lahko popisati. To mora človek le sam videti. Morje hiš, palác, vojaških stavb, ulic, trgov, vertov itd. je razgernjenih pred nami; krasne cerkve pa z njihovimi zvoniki kipé nad vsem tem enako otokom v sredi morske planote. Stopiva, dragi bravec moj, v duhu k lini, ki nama odpira razgled proti severju. Tù ugledava med versto mnogo drugih poslopij: vseučiliško, dominikansko in gerško (staroversko) cerkev; krasno in bogato Leopoldovo mesto, ter njegovi najlepši oddelek „Praterstrasse“ z lepo l. 1845. dodelano cerkevjo sv. Janeza; bolnišnici usmiljenih bratov in usmiljenih sester; novo dvestolpno (še ne dodelano) cerkev v Brigittenau-i; kolosalni severni kolodvor, ki je pravi stavbeni umotvor; Nussdorf. Unkraj Donave pa se razteza obširna planota Moravskega polja (Marchfeld), kakor dalječ nese oko.

Lina proti jugu kaže nam zopet novo kozmoramo. V bližavi vidimo: kapucinsko in avguštinsko cerkev; cesarski dvor; cerkvi nemškega in maltezerskega reda; cerkev sv. Ane. Kaj lepo nam kaže unkraj rečice

„Wien“ svoje krasno lice nasproti cerkev sv. Karola Boromeja; za njo razprostira se okraj videnski z cerkvama Elizabetino in Pavlanarsko; naprej k desni raztega se okraj „Margarethen“ z cerkevjo enacega imena, še naprej okraja „Mariahilf“ in „Neubau“. Tudi obširni zapadni kolodvor (Elizabetine železnice) in ponosni „Schönbrunn“ z zelenim gričevjem v ozadju ugledamo odtod, kakor tudi Gumpendorfsko cerkev, Matzleindorfsko pokopališče, in dalječ doli nad Badenom obširni cesarski zverinjak.

Prestopivši k lini na vzhodni strani vidimo med drugim: južni kolodvor in onega ogersko-raabske železnice; ogromni arsenal; Belvedere; novo gotiško cerkev, zvano „unter den Weissgärbern“; glavno colništvo; dom vojaških onemoglencev (Invalidenhaus), „Centralmarkthalle“, prezali mestni perivoj, Kursalon itd.

Iz line proti zapadu ugledamo poslednjič: cerkev Št. Petersko, minoritsko, italijansko-národno, Št. Mihaelsko, vojaško-garnizonsko, zvano „am Hof“, šotensko in Marije-stopniško (Maria-Stiegen). Dalje vidimo tû poslopja vojaškega ministerstva, papeževega poslanstva in mestno hišo; glavni stan ognjagasilcev; poslopje kreditnega závoda; — naprej tje je prekrasna gotiška dvestolpna „Votiv-cerkev“, državna zbornica in Rudolfova vojašnica; — še naprej obširno Jožefovo mesto, „Altlerchenfeld“ z neprilično lepo bizantinsko cerkevjo; cerkev oo. Piaristov i glavna bolnišnica itd. — Konec predmestij se razprostirajo veliki vojaško-vadni prostori imenovani „auf der Schmelz“; v njih ozadju pa se dvigujejo precej visoki verhovi: „Leopoldsberg“, „Kahlenberg“, „Kobenzl“, „Herrmannskogel“, „Heuberg“, „Galiziberg“ in „Türkenschanze“. Se vé, da človek kratko malo vsega ne more natanko popisati, kar se iz Št. Štefanskega zvonika vse vidi; vendar pa želim s temi svojimi versticami pozorne storiti častite tovariše svoje, ki pojdejo na Dunaj, in opomniti jih tako rekoč na naj poglobitnejši kraj, odkjer si ogromni Dunaj lahko ogledajo hkrati. Ognjavár od tam zamore zapaziti vsako požarno nesrečo v bližavi in obširni daljavi; ima pa tudi pri rokah svoj lastni telegrafíčni aparat, po katerem stoji v zvezi z vsemi ognja-gasilnimi napravami v mestu in predmestjih, ter jim tako določno naznaniti zamore vsako ognjevo nevarnost in nesrečo.

Ognjavarjevo stanovanje pa ni še najvišje mesto v zvoniku, kamor se priti zamore; gre se po tesnih kamnitih stopnjicah lahko celó gori blizo do verhunca njegovega, in sicer je napravljena ondi gori na zunajni strani dobro zavarovana, in torej čisto nič nevarna galerija, po kateri se zamore iti okrog in okrog strešne piramide. Da sem se tudi jaz potrudil še tje gori, se razume. Razgled od tam je, kolikor višji, toliko popolniši. Ondi zapisal sem si v svojo noticno knjižico naslednje besede: „Tukaj se spominjam vseh rodoljubov slovenskih; vsega zvestega našega

národa, in vseh mojih ljubih domačinov. Iz daljave jim zakličem: Bog živi! 18./8. 1869. Na višini Št. Štefanskega stolpa^a.

Preden se ločim v duhu z verhunca zvonikovega, naj povem še, da je on služil o raznih vojskih časih vojskovodjem kot gledališče bojišča (Observationspunkt); tudi puntarji l. 1848. so tje gori hodili gledat, kdaj jim donesó rovarski madžarski sobratje željene pomoči. Al namesti podpore prinesel je bil za obadva le hrabri hervaški ban Jelačić brezavko. Slava njegovemu spominu!

Po številnih stopnjicah — pravijo, da jih je blizo 800 — korakal sem zopet navzdol, vesel pa sem še sedaj, kedar se spominjam nepopisljivega razgleda z zračnih višin Št. Štefanskega zvonika. (Dalje prih.)

Šolsko obzorje.

Iz Šentjerneja na Dolenskem. Učitelji šolskega okraja na Kerskem smo imeli 3. junija t. l. šolsko konferencijo, katero je sklical okrajni glavar grof Chorinski po 3. §. postave 8. maja 1872.

Vprašanja (po nemški zastavljena) so bila:

1. Razgovor o šolskih knjigah in berilih in sicer o učnih pripomočkih in nasveti o vpeljavi novih učil in samoučil.
2. Posvetovanje o učnem črtežu.
3. Vpeljava metrične mere in tehte v ljudski šoli.
4. Zdravstvo po ljudskih šolah.

Gosp. okrajni glavar predstavi novega c. k. okrajnega šolskega nadzornika gosp. prof. Warner-ja in v daljšem govoru povdarja g. glavar potrebo, da učitelji poznajo nove šolske postave, njih vednost razširjajo in mladini vcepijo spoštovanje do njih.

Odzdralja potem gosp. profesor Warner, ter navaja vzroke, kateri so ga naklonili, da sprejme nadzorništvo ljudskih šol, ker namreč vé in sprevidi, da se v ljudskih šolah more več storiti za blagor ljudstva kakor v srednjih šolah i. dr.

V predsednikovega namestnika se voli gosp. Janez Brezic in za perovodji gg. Kasp. Gašperin in Jan. Sajè.

Bere se red pri zberovanji, kateri ima veljati vsem.

Pervo točko smo obravnavali tako, da naj se gleda pri I. berilu na to, da ne bo toliko pomot v njem¹⁾ in učitelji so želeli, da bi se ravno I. berilo

¹⁾ Naj novejši natis I. in II. berila je napravil g. Levstik, kateri je strokovnjak v tem. Ni todaj tiskarna pomota, ako berete v I. berilu: »niti sta tenki, ali govedi sta rogati« i. dr., g. L. vé kaj piše in zakaj piše. — Naj pa že kdo misli o g. L. pisavi, kar hoče, to je gotovo, da se bomo, sedaj tako ravnali, kakor najdemo v šolskih knjigah zapisano, — in take oblike bo imelo tudi g. P. »Spisje«; komur ni to všeč, naj pa piše svoje, samo pazi naj, da pravo zadene, in naj nikar ne ima novejših poprav za tiskarne pomote. — Nadejajmo se pa tudi, da nam bo g. L. o svojem času sam povedal, zakaj da tako piše in ne drugače; sicer pa ukaželjni učitelji primerjajo oba natisa beril, in v stari natis si zapisujejo nove oblike in izraze, ter se tako naj hitreje naučé pravilneje pisati.